

YUNISEF XALQARO TASHKILOTINING MAQSAD VA VAZIFALARI

Boboraimov G'iyosjon

Nizomiy nomidagi TDPU

Tarix fakulteti 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada YUNISEF xalqaro tashkilotining tashkil topishi shart-sharoitlari hamda ushbu tashkilotning maqsad vazifalari hozirgikundagi holati haqida qisqacha ma'lumot beriladi

Kalit so'zlar: YUNISEF, BMT ,jamg'arma, Bola huquqlari, ta'lim, EKOSOS, konvensiya

BMTning Bolalar fondi (YUNISEF). Ikkinchi jahon urushidan keyingi Yevropada va Xitoyda bolalarning oziq-ovqat, dori-darmon va kiyim-kechakka bo'lgan kundalik zarur ehtiyojlarini to'laroq qondirish maqsadida 1946-yil 11-dekabrda BMT Bosh Assambleyasining birinchi sessiyasida 57 (I) rezolyutsiyasi bilan "Bolalarga yordam ko'rsatish bo'yicha xalqaro favqulodda jamg'arma (YUNISEF)" (United Nations International Children's Emergency Fund - UNICEF) ta'sis etilgan edi. 1950-yilda BMT Bosh Assambleyasi mazkur Fond faoliyatining asosiy yo'nalishi rivojlanayotgan mamlakatlar bolalarining manfaatlarini ko'zlangan dasturni amalga oshirishdan iborat deya qaror qabul qildi. Uch yildan keyin BMT Bosh Assambleyasi YUNISEFning faoliyatini nomuayyan muddatga uzaytirishga qaror qilgan¹. Butun dunyodagi bolalarning hayotini saqlashdagi yordami uchun YUNISEF 1965-yili Nobel mukofotining sohibi bo'ldi². YUNISEF insonparvarlik, muruvvat yordami ko'rsatgan holda rivojlanishga hamkorlik qilar ekan, bolalarni himoya etish va ularning barcha qobiliyatlarini o'stirish maqsadida rivojlanayotgan mamlakatlar bilan hamkorlik doirasini kengaytirishga harakat qilib kelmoqda. Bunday hamkorlik bolalarni kamol toptirish sohasidagi milliy dasturlar doirasida amalga oshirilmoqda. Ana shu hamkorlik mohiyatan jahondagi har bir bolaga uning Bola huquqlari to'g'risidagi konvensiyada e'lon qilingan tayanch huquqlari hamda imtiyozlari imkon qadar ro'yobga chiqarilishini ta'minlashga qaratilgan. Markaziy va Sharqiy Yevropada, shuningdek sobiq Sovet Ittifoqi hududida bolalarning eng zarur talab-ehtiyojlarini qondirish maqsadida YUNISEF ba'zi davlatlarga yaqindan yordam ko'rsatib kelmoqda. YUNISEF bola huquqlarini rag'batlantirish masalalari

---

¹ Xakimov R. Bola huquqlari: (1946-2006). –T.: O'zbekiston, 2006. -B.10

² Xakimov R. Inson huquqlari: (1946-2006). –T.: O'zbekiston, 2006. -B. 13.

bilan shug‘ullanuvchi Bola huquqlari qo‘mitasi bilan yaqindan hamkorlikni yo‘lga qo‘ygan bo‘lib, ayni bir vaqtda Konvensiyaning amalga oshirilishini kuzatish hamda Konvensiyani ratifikatsiya qilgan yoki bu hujjatga qo‘shilgan davlatlarga zimmalaridagi vazifalarini bajarishlarida har tomonlama yordam ko‘rsatish bilan shug‘ullanmoqda. YUNISEF o‘z faoliyatida Bolalarning omon qolishini ta‘minlash, ularni himoya etish va kamol toptirish to‘g‘risidagi umumjahon deklaratsiyasini amalga oshirishga qaratilgan harakatlar rejasiga amal qiladi. Mazkur Deklaratsiya bolalar manfaatlarini ko‘zlab 1990-yilning-sentabrida Nyu-Yorkda 150 dan ortiq davlatlar va hukumatlarning rahbarlari hamda oliy-martabali boshqa shaxslar ishtirokida o‘tkazilgan Oliy darajadagi umumjahon uchrashuvida qabul qilingan. Mazkur Uchrashuvda uning ishtirokchilari o‘z mamlakatlarida yoshlar resurslarga nisbatan “ko‘proq huquqlarini” e‘tirof etdi.

Jahon mamlakatlarining hukumatlari yuqori darajadagi uchrashuv maqsadlarini o‘zlarining siyosiy kursi va rejalariga kiritdilar va shu yo‘l bilan o‘z sa‘y-harakatlari maqsadli yo‘naltirish bilan bolalarning farovonligini yanada yaxshilash bo‘yicha kafolatlashlarini bildirdilar. Bola huquqlari to‘g‘risidagi konvensiya - YUNISEFning bolalar huquqlari hamda ularning xavfsizligi, salomatligi va ta‘lim masalalarini ilgari surishdagi faoliyatida dasturamal vazifasini bajaradi. YUNISEF, shuningdek, turli davlat tashkilotlari va siyosatchilarini hamkorlikka chaqiradi; bolalar hayoti va sog‘lig‘i himoyasiga, ularning jismoniy va aqliy rivojlanishiga yo‘naltirilgan tadbirlar o‘tkazadi va ularni o‘tkazishni qo‘llab-quvvatlaydi. Shu o‘rinda ta‘kidlab o‘tish kerakki, YUNISEF BMT byudjeti tomonidan hech qanday ta‘minlanmaydi, uning moliyaviy jihati to‘lig‘icha xayrehsonlar hisobidan amalga oshiriladi. BMT bolalar fondi individual, korporativ va hukumat donorlarini qabul qiladi. Butun dunyo miqyosida yig‘iladigan mablag‘larini umumiyashtirib, YUNISEF ularni bolalarga yordam berishga, ularni eng zarur narsalar bilan ta‘minlashga, bolalar va ularning oilalari uchun normal hayot tarzi yaratishga ko‘maklashuvchi dasturlar uchun sarflaydi. YUNISEF xalqaro hukumatlararo tashkilot bo‘lib, dunyoning 150dan ortiq davlatlaridagi bolalarga berib kelmoqda. Bugungi kunda ko‘plab davlatlarda YUNISEF o‘z vakolatxonalarini ochgan va samarali faoliyat olib bormoqda. O‘z faoliyati davomida tashkilot davlatlarning parlamenti, vazirliklari, tashkilotlar, fuqarolik jamiyati institutining vakillari va boshqa mahalliy tashkilotlar bilan yaqindan hamkorlik olib boradi³ YUNISEF bilan hamkorlik doirasida, 2002-yil-may oyida bo‘lib o‘tgan BMTning Bolalar masalalari

³ Raxmonov B., Mahmudov F. Bola huquqlarini himoya qilishning xalqaro-huquqiy asoslari. –T.: “CHASHMA PRINT”, 2011. -B.85-86

bo'yicha maxsus sessiyasida bolalarning dunyoqarashlari ifoda etildi. Unda 7000 ishtirokchidan 600 nafarini bolalar tashkil etgan bo'lib, bolalar forumini ifoda etish imkoniyatini berdi. Shuningdek, 189 davlat "Bolalar uchun maqbul dunyo" deklaratsiyasini imzolagan. Ushbu hujjatga asosan, davlatlar bolalarning farovonligini yaxshilash bo'yicha faoliyatning milliy dasturlarini qabul qilishgan. Faoliyat o'z ichiga onalik va bolalikni muhofaza qilish, sog'liqni saqlash, ta'lim, bola himoyasi, ijtimoiy siyosat kabi sohalarni qamrab oladi.

YUNISEFning hozirgi paytdagi vaifalari va mandati quyidagi hujjatlarga asoslanadi: Bola huquqlari to'g'risidagi konvensiya (1989 y); YUNISEFning dasturiy bayonoti (1996); BMT Bosh Assambleyasining Mingyillik maqsadlari deklaratsiyasi (2000); "Bolalar uchun maqbul dunyo" deklaratsiyasi va Harakat rejasi (2002-yildagi BMT Bosh Assambleyasining bolalar holati bo'yicha maxsus sessiyasi) YUNISEF asosan hayot tarzi yaxshi bo'lmagan, ancha og'ir sharoitlarga tushib qolgan rivojlanayotgan davlatlardagi bolalarga, sog'lig'i tufayli imkoniyatlari cheklangan bolalarga, harbiy harakatlar yoki tabiiy ofatlar, ochlik. Shafqatsizlik, ekspluatatsiya qurbonlariga katta e'tibor qaratadi. BMT hamkorlari hamda gumanitar tashkilotlar bilan hamkorlik YUNISEFga ayni vaqtda himoyaga juda muhtoj bo'lgan bolalarga tez va maqsadga yo'naltirilgan holda yordam berishga keng imkon yaratadi. O'zining ko'ngilli hamkorlari, donorlari va elchilari bilan birgalikda YUNISEF BMT Ustavida ko'rsatib o'tilgan teng huquqli va adolatli jahon hamjamiyatining qadriyatlarini va yutuqlarini yo'lida faoliyat olib bormoqda. Bolalar jamg'armasining rahbar organi EKOSOS tomonidan BMT, ixtisoslashgan muassasalar hamda MAGATE a'zo-davlatlaridan saylanuvchi 41 davlat vakillaridan tashkil etilgan YUNISEF Boshqaruvi hisoblanadi. Boshqaruv o'zining yillik sessiyalarini o'tkazadi. YUNISEF Kotibiyati (doimiy faoliyat yurituvchi organ)ni BMT Bosh kotibi Boshqaruv bilan maslahatlashib tayinlanuvchi direktor-ijrochi boshqaradi. YUNISEF tomonidan davlatlarga yordam hukumatlarning iltimosiga ko'ra YUNISEF Boshqaruvi tomonidan qisqa muddatli va uzoq muddatli dasturlar bo'yicha amalga oshiriladi. Odatda YUNISEFdan kelib tushadigan mablag'larning uchdan ikki qismi bolalarning sog'lig'ini saqlash, oziq ovqati hamda ta'limiga yo'naltiriladi. Taxminan uchdan bir qismi esa, mamlakatlarda dasturlarni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan mahalliy xodimlarni malakali tayyorlash sohasiga yordam ko'rsatishga ajratiladi.

YUNISEF har yili EKOSOSga hisobot taqdim etadi. YUNISEF mablag'larining manbasi hukumatlar va xususiy shaxslarnga ko'ngilli badallari hisoblanadi. YUNISEFning shtab-kvartirasi Nyu-York shahrida (AQSh)

joylashgan.Undan tashqari, YUNISEFning Karib dengiz davlatlari va Lotin Amerikasi davlatlari uchun hududiy bo‘limi (Panama); Avstraliya va Yangi Zelandiya uchun hududiy bo‘limi; G‘arbiy yevropa davlatlari uchun hududiy bo‘limi; Markaziy, Sharqiy Yevropa hamda MDH davlatlari uchun hududiy bo‘limi Sharqiy Osiyo va Tinch okeani davlatlari uchun hududiy bo‘limi (Bangkok, Tailand);Sharqiy va Janubiy Afrika davlatlari uchun hududiy bo‘limi (Nayrobi, Koniya);Yaponiya va Koreya Respublikasi uchun hududiy bo‘limi; O‘rta Sharq va Shimoliy Afrika davlatlari uchun hududiy bo‘limi; G‘arbiy va Markaziy Afrika davlatlari uchun hududiy bo‘limi (Abidjan, Kot-D-Ivuar); Janubiy Osiyo davlatlari uchun hududiy bo‘limi (Katmandu, Nepal) kabi hududiy bo‘limlari mavjud. YUNISEF rivojlanayotgan mamlakatlar bilan quyidagilar bo‘yicha hamkorlik qiladi: bolalarning ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan xizmatlarni rejalashtirish va taqdim etishga, manfaatdor mamlakatlar bilan maslahatlashuvlarga ko‘maklashish va davlatlar o‘rtasida tajriba almashishga yordam beradi;sog‘liqni saqlash va sanitar xizmati xodimlari, o‘qituvchilar, diyetologlar va bolalarni ijtimoiy ta‘minlash sohasidagi mutaxassislarni qo‘shgan holda milliy xodimlarni tayyorlash va ularni yo‘naltirish jarayonini faollashtirish uchun mablag‘larni taqdim etish; darsliklar uchun qog‘ozdan tortib jihozlargacha, klinikalar uchun dorilardan tortib qishloqlarni toza suv bilan ta‘miishlovchi truboprovodlar va nasoslargacha – texnik vositalar, jihozlar va boshqa ta‘minot vositalarini taqdim etish.

Foydalangan adabiyotlar ro‘yhati:

1. A.X.Saidov Bola huquqlari monitoringi. O‘quv-uslubiy qo‘llanma Inson huquqlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasi Milliy markazi, 2011.
2. A.Saidov,F.Bakayeva, K.Arslanova Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi va O‘zbekistonda inson huquqlarini himoya qilish milliy tizimi T.: “O‘zbekiston”, 2010.
3. A.Mo‘minov., M Tillabayev. Bola huquqlari. Elektron darslik. –T.: JIDU, 2011
4. A Mo‘minov. M, Tillabayev. Inson huquqlari. Darslik. Mas’ul muxarrir A.X.Saidov. 2-nashr. –T.: Adolat, 2013.
5. B Raxmonov. F, Mahmudov. Bola huquqlarini himoya qilishning xalqaro huquqiy asoslari. –T.: “CHASHMA PRINT”, 2011
6. R Xakimov. Bola huquqlarining kafolatlari / [1946-2006]. –T.: O‘zbekiston, 2006